

УДК 070.13+654.191]:821.161.2 – 4С.Сверстюк

КОНСТАНТИ УКРАЇНСЬКОЇ РІВНОВАГИ В ЕСЕЯХ ЄВГЕНА СВЕРСТЮКА

Анна Рогожина

Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua

На основі аналізу вміщених у книжці «Євген Сверстюк на хвилях «Свободи» есеїв визначено надчасові константи української рівноваги. Зокрема наголошено на тому, що фундаментом кожного виступу знаного філософа і публіциста є віра, а Слово і категорія Правди займають у його творчості визначальне місце.

Ключові слова: правда, Слово, віра, апостол, константа, ЗМІ, народ, рівновага.

Свобода слова, преси та ідей вимагає від журналістів відповідальності у служінні вищим ідеалам. Однак, чи всі це розуміють і визнають? В умовах не-свободи такого запитання не було. Все вирішувалося, радше, за такою формулою: «Ось тобі слово та ідеї, а ось — преса. У цих межах маєш, вважай, свободу». В той час, коли комуністична влада абсурдно перекручувала для радянських громадян саму суть слова «свобода», а всюдишущі металеві конструкції старалися «глушити» будь-яке вільне слово з-поза залізної завіси, радіо «Свобода» якимось дивом все ж проникало на українську територію, вносячи з собою, як подув березневого вітру, могутні згустки духу, ідеалів та зовсім не дидактичної, а життєстверджуючої віри Євгена Сверстюка.

І ось у передчасні та передчутті неминучості «Помаранчевого» майдану, у 2004 році з'являється на світ книга есеїв «Євген Сверстюк на хвилях «Свободи»». Книга думок, які прозвучали на хвилях радіо «Свобода» у період 1968 — 2004 років та частково були опубліковані на сторінках української періодики. Але для творів Сверстюка, на мою думку, не важлива дата написання, в них закладені непідвладні часові константи світової, і насамперед української, рівноваги. Я не хочу і не ставила собі за мету переповідати в деталях зміст кожного з невеличких за обсягом розділів. Думаю, доцільніше буде вибрати і конкретизувати ті особливості, що виділяють автора серед усіх інших, що роблять його неповторним і, свого роду, недосяжним навіть для ворогів.

Отже фундаментом кожного слова і кожного судження у виступах Євгена Сверстюка є віра. То не є якась окреслена конфесійними рамками заангажованість, а найвище усвідомлення того, що «споконвіку було Слово» [1; 138], а відтак саме воно потребує від нас найвищої жертвності і саме перед ним маємо почувати себе найбільш відповідальними. Слово прийшло до людей у тілі Ісуса

Христа. Воно воплотилося, воно жило поруч з нами і навчало нас жити. Слова Ісуса є наріжним каменем для всієї творчості Євгена Сверстюка. У Євангелії він знаходить відповіді на всі життєві запитання, на всі ситуації, які надто важко зрозуміти і пояснити. Мандрівка воплощеного Слова — Ісуса починається для християн святкуванням Різдвяних свят. Для Сверстюка — це не тільки спогади власного дитинства, а відразу аналіз тогочасної дійсності, у якій вже серед селян «були такі, що не ставилися серйозно до свята. Але їх ще не називали лібералами, а — непутящими» [2; 24]. Натомість «прості, небагаті люди жили так, що приймали Христа за свого, як колись пастухи». Саме таке дитячо-наївне сприйняття автор визнає за щирю віру, за вагомий крок у сприйнятті Бога. І тут же виникає запитання: «Чи можна повернутися сьогодні, з досвідом спустошень 20 століття, до білої казки Різдва?» [2; 25]. Але й на це запитання можна відповісти однозначно: «Людам це неможливе, Богові ж все є можливе» [1; 33].

Радянська влада відносила Різдво, як і Великдень, до сфери історичної реальності, вважаючи, що свята, як і історію можна переписати, затерти, знищити з людської свідомості. Певною мірою їй вдалося деградувати радянську людину, замінивши свята «ленінськими суботниками». «Великдень буденнів, віра занепадала і затягувалася павутиною морального релятивізму... Маса деформувала особу» [2; 28]. «Храми були не тільки висаджені вибухівкою, а знищені в душах — і храми, і книги, і поняття» [2; 37]. Але християнська історія — це більше реальність естетична, аніж історична. «Що стосується християнської історії — один раз було, але воно є завжди суще. Тому й відроджується» [2; 26].

Може саме тому народився Євген Сверстюк — щоб бути Апостолом Правди, бо надто вже багато, як він сам зізнається, співпадінь у його долі було з християнським календарем. До прикладу усі допити і суд над ним відбувалися саме у Страсний тиждень. А вирок був зачитаний у Великодню п'ятницю.

Боронь Боже робити собі з людини, а тим паче із себе ідола. Я впевнена, не хотів би таке почути і сам автор. Але Апостолів аж ніяк не можна прирівняти до сильних світу цього. «Перед людьми, що люблять переможців, вони проповідували віру в Христа розп'ятого. Перед твердими фарисеями, певними, що той Учитель заслужено розп'ятий між злочинцями... Перед твердими юдеями, які трималися букви обряду» [2; 29]. Зрештою, хіба не всі люди люблять переможців? І в ті часи, коли Україну до переможців аж ніяк не можна було віднести, коли на карті вона значилася периферією страшної антихристиянської (бо надто примітивно сказати атеїстичної) імперії, Євген Сверстюк проповідував віру в розп'яту Україну. «Стати Апостолом, як зазначає він, значило взяти на себе нечуваний максимум нової віри і віддати себе цілком!» [2; 30]. А хіба він, як і Стус, як багато інших речників Правди, не віддали себе навіть у концтабори, бо несли у собі якраз невгасиму віру. Сверстюк добре пам'ятає і подає у своїй книзі слова Ісуса, які промовив Він до Апостолів:

«...Стережіться ж людей, бо вони на суди видаватимуть вас...

...І за ім'я Моє будуть всі вас ненавидіти...

...І не лякайтесь тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може.

...Я не мир принести прийшов, а меч...

...Візьміть на себе ярмо Моє...

Я тихий і серцем покірливий...

...І хто не збирає зо Мною, той розкидає...» [2; 30].

Нині, вважає публіцист, знов настає час боротьби за очищення. Горе України не в самій економіці — справа в людях. За 70 років панування зла, брехні, сваволі диявола, духовної війни проти народу, проти всього людського на базі «класової ненависті» люди не винні, що стали байдужими. Після падіння комунізму ті, хто і надалі залишився при владі, цинізм уже не приховували, корисливість узаконили, а беззаконність ховали за зміною законів. «Зловживання свободою слова дійшли до маніпуляції свідомістю людей, схильних вірити в Закон і Правду» [2; 36].

Великі надії були на відродження Церкви, але Церква скористалася ситуацією здебільшого у матеріальних цілях. Сучасних церковників УПЦ МП Євген Сверстюк називає колишніми кагебістами. Криза єпископату УАПЦ, неспроможність УГКЦ... «А за тим шумовинням — все ж таки є народ, для якого релігія є потребою душі, народ, який чекає на мудрих пастирів, на велику євангелізацію» [2; 35].

Народ (але не юрба) є другим наріжним каменем Сверстюкової віри. «Христос помер за Людей, а не за юрбу» [2; 136], — стверджує автор, а український народ «гостро відчуває потребу очищення і неможливість подальшого продовження того блюду і пристосуванства» [2; 35]. Журналісти кожен раз дивуються: народ не такий дурний, як про нього пишуть. «Російські журналісти дивувалися нашому самостійництву і Центральній Раді у 1917, у 20-х роках дивувалися, що українці не хочуть іти в колгоспи, після війни не могли осягнути самопожертви УПА, чого не можуть зробити і тепер. А референдум 1991 — «це ж вообще!» [2; 105]. Крах СРСР наступив тоді, коли Горбачов проголосив повернення до загальнолюдських цінностей, а це означало повернення до принципу любові, що живить і животворить і наповнює все, повернення до Бога, який є Любов.

«Окрадений і одурений» — ще від часів Шевченківських, український народ століттями якось залишався при здоров'ї і при своїй думці... І коли «кращих» вербували до КПСС народ залишався «безпартійним» і потихеньку настроєним антисоветськи. І то по обидва боки Дніпра» [2; 106]. Напередодні президентських виборів 2004 року Сверстюк зауважує, що народ «не любить недоучених, кручених і куплених. Він не любить продажних телеканалів і підозрілих грошей» [2; 106]. Найперше розрізнення для народу — совість. «Народ завжди знав, хто організував голодомор, і саме це знання визначило результати референдуму за незалежність України 1 грудня 1991 року» [2; 132]. Саме з погляду історії народу Сверстюк викриває підступні наміри Л.Д. Кучми і його оточення щодо ЄЕП: весь шум на радіо- і телеканалах був призначений для того, аби перекрити закам'янілий страх перед загрозливою імперською недугою Росії. Народ бачить, що всі політичні зусилля Росії щодо України — це систематичні посягання на суверенітет України, бо й до сьогодні російська преса свідчить про те, що Росія фактично не визнає незалежності України і по-старому займається викриттям «українського націоналізму» й закріпленням русифікації.

У сфері політики Євген Сверстюк займає непримиренну позицію щодо російської влади (Путіна, Чорномірдіна, Жириновського та ін.) та імперських зазіхань Росії. Зокрема, він пише, що визнавши себе правонаступницею СРСР, Росія приватизувала не тільки казну імперії, а й не позбулася лєнінсько-сталінської спадщини, цинізму і егоїзму минулого. Такій Росії, яка ані не визнала, ані не попросила пробачення за репресії і голодомор, не змила чужої крові зі своїх

рук, не можна вірити, бо це та сама агресивна і ворожа до всього світу імперія. Водночас і орієнтація на Захід не є для нас абсолютною панацеєю. «Наші погляди звернені на Захід, зазначає публіцист, не тому, що там вільний ринок, а тому, що там є Закон, право і Слово, якому можна вірити» [2; 150].

Слово і категорія Правди займають у творчості Сверстюка визначальне місце. Ставлення до правдивого слова в українців досі дещо деформоване. Саме тому наші начальники не радіють з того, що з'явився чесний і правдивий журналіст, саме тому так часто журналістів убивають, слово і досі продається, навіть молодими журналістами. «Жовта преса не дає ні води живої, ні доброї настанови людині. А все від того, що в радянському царстві слово було то фальшивою посвідкою лояльності, то м'якою подушкою лінивому, то приправою до чарки. ...У нас сіяли брехню, то як могла вирости правда?» [2; 128]. Найвищою цінністю у слові є правда. Як написав Євген Сверстюк раніше, поза цією книжкою: «Слово, яке забуло, що воно було Світлом і було Богом, то не зерно, — то лушпиння від зерна».

Правдиве Слово Сверстюка не може мовчати про Голодомор 1933 року, про кількість жертв і про жорстокість організаторів. Автор переконаний, що «знати, хто служив вірою і правдою катам нашого народу треба — не тому, щоб карати, а тому, що такий слуга і нині буде з тими, котрі «правдою торгують і Господа зневажають» [2; 56]. На жаль, і екс-президент Леонід Кучма, і теперішній спікер Олександр Мороз*, які ще досі живуть реаліями радянського минулого, цинічно не могли і не можуть визнати, що 7 мільйонів українців вимерли не від звичайної «голодухи», яка траплялася багато разів в світовій історії, а що голодомор — жорстоко спланована Сталіним і всім партійним керівництвом безбожна акція винищення українського села. Так само, як правонаступниця СРСР — Росія не може ані зрозуміти, ані вибачитися за цей гріх. «Символом голодомору є не так статистика і свідчення очевидців, не соціальна психологія виконавців, як ним можуть бути дзвони, що волають з неба» [2; 81], дзвони пам'яті, яких так мало по українській землі, але так багато вже на чужих землях, де живе українська еміграція і куди перебралася наша пам'ять.

«Гниле слово псує людину. Воно каламутить свідомість і духовно ослаблює. Воно не будує, а руйнує. Не всі це розуміють і не всі надають належного значення слову. Не всі задумуються над тим, що вільне слово — живе і цілюще, а невільне, прислужницьке — то слово гниле і брехливе. Ми володіємо засобом великої сили. Але чи мудро ним володіємо — кожну хвилину і кожного дня?» [2; 128].

1. Новий завіт з додатком псалмів. — Торонто: Еванджел Байбл Транслейторс енд Міністріс, 1991. — 484 с.
2. *Сверстюк Є.* На хвилях «Свободи». Короткі есеї. — Луцьк: ВМА «Терен», 2004. — 312 с.

* Попри таке негативне ставлення Євгена Сверстюка до Олександра Мороза, варто все ж зазначити, що справедлива історія мала б записати на свої сторінки й те, що саме завдяки наполегливості Голови Верховної Ради Олександра Мороза 28 листопада 2006 року український парламент після суперечок і чварів 233 голосами таки визнав голодомор 1933 року геноцидом.

**CONSTANTS OF UKRAINIAN EQUILIBRIUM
IN EVHEN SVERSTYUK'S ESSAYS**

Anna Rogozhyna

Ivan Franko National University of Lviv,
Chuprynky Street 49, 79044, Lviv, Ukraine

Tel. office: (032) 239-47-75

E-mail: journft@franko.lviv.ua

The article attempts to determine eternal constants of Ukrainian equilibrium in Sverstyuk's essays. The author stresses that faith is a base of every well known philosopher's speeches. At the same time the Word and Truth are priorities in his creative works.

Key words: truth, the word, faith, apostle, constant, media, people, the equilibrium.

Стаття надійшла до редколегії 25.03.2007

Прийнята до друку 14.04.2009